

Eerste vondst van de Griekse duinslak en de grofgeribde grasslak in het werkgebied van de NVWC

Foto 5, hoogwater

Foto 1. Overzicht van de vindplaats in de spoorzone

door Theo de Jong

De afgelopen jaren heb ik in de spoorzone regelmatig rugstreepadden horen roepen. Ik was benieuwd of er dit jaar ook nog rugstreepadden aanwezig waren. Om die reden bezocht ik het terrein op 3 mei.

Tijdens dat bezoek stond een deel van het terrein onder water (foto 1). Op een stukje met vrij veel open zand lagen enkele opvallende slakkenhuisjes. Verder zoeken leverde nog meer huisjes op. Alle huisjes waren leeg en de meeste huisjes zagen er verveerd uit. Sommigen waren in betere staat en hadden mooie donkere spiraalbanden, zoals je onder andere ook ziet bij de zwartgerande tuinslak (*Capaea nemoralis*). Ik dacht gelijk aan de bolle duinslak (*Ceruella virgata*) maar was er niet zeker van. Thuis leverde de determinatie problemen op. De kenmerken van de diverse duinslakken (*Candidula spec.* en *Ceruella spec.*) zijn niet altijd duidelijk en bovendien komen er veel variaties voor zowel in kleur als in grootte. Mijn slakjes waren eigenlijk te klein voor bolle duinslakken en te grof geribd. Die zijn meestal 12 x 15 mm (hoogte x breedte). Mijn grootste slak was 8 x 12 mm, dus beduidend kleiner. De meeste slakjes waren echter nog kleiner. Om die redenen dacht ik, met grote twijfel, eerst aan de grofgeribde grasslak (*Xeroplexa intersecta*). Experts via Facebook gaven aan dat het toch de bolle duinslak was (foto 2).

Duizenden huisjes

Bij een tweede bezoek op 10 mei was een groot deel van het terrein drooggevallen. In de aanspoelgordel van het teruggetrokken water

vond ik honderden lege huisjes en verspreid over het terrein nog eens duizenden huisjes (foto 3). Levende dieren heb ik niet gevonden. Dat is ook geen wonder want de duinslakken zijn in Nederland éénjarig. De dieren paren van augustus tot in oktober. De eieren worden daarna afgezet in de bovenste laag van de bodem waarna het dier enkele dagen later sterft. De eieren, 30 tot 80 per legsel, komen in 15 – 20 dagen na de eiafzet uit (Mienis, 1969). En in de lente, soms pas vrij laat verschijnen de jonge slakjes aan de oppervlakte. Ik heb veel huisjes verzameld om thuis nog eens nader te bekijken. Daar bleek dat er ook kleinere, gevlekte huisjes bij waren met een afwijkende vorm. Ze waren minder bol en lager dan de huisjes van de bolle duinslak. Bij determinatie kwam ik toch weer uit op de grofgeribde grasslak! Consultatie op Facebook leverde de bevestiging, grofgeribde grasslak! Maar determinatie vanaf foto's is moeilijk en daarom heb ik huisjes van beide soorten naar de landelijke bekende macoloog Tello Neckheim gestuurd. Hij mailde mij dat het inderdaad ging om de grofgeribde duinslak én om de Griekse duinslak (*Ceruella cisalpinna*). Deze onderscheidt zich van de bolle duinslak door grovere ribben. Beide soorten worden gezien als soort maar ook wel als soortcomplex. Dus twee bijzondere slakken die nog niet eerder in het werkgebied van de NVWC waren vastgesteld! (Foto 4 hiernaast en foto 5 op pagina 30)

Foto 2. Bolle duinslak, boven- en onderzijde

Foto 3. Aanspoelgordel met veel slakkenhuisjes

Foto 4. Bolle duinslak met er boven twee grofgeribde grasslakken.

Soort van de vakantie

Van de duinslak heb ik duizenden huisjes gevonden. Die soort komt er dus met een grote populatie voor. Van de grofgeribde grasslak heb ik maar een tiental huisjes gevonden. Dat betreft dus een kleine populatie.

De populatie van de Griekse duinslak behoort tot de grootste populaties van Nederland en is wellicht de grootste! De waarnemingen van de Griekse duinslak sinds mei 2018 betreffen veelal één exemplaar, som 30 of 50, hoogst zelden 100-den en één keer 1000 (Waarneming.nl)

Duinslakken komen in Europa voor in het gehele mediterrane gebied, naar het noorden toe tot in Ierland en Zuid Engeland en het zuidelijk deel van de Belgische kust. Velen van ons kennen de soorten van de vakantie in het zuiden als die opvallende slak die met tientallen bij elkaar op stengels, muren en hekken overzomert. Dit doen ze vooral om de hete bodem te ontvluchten.

De Griekse duinslak is pas sinds 1896 bekend uit Nederland. Toen werd een exemplaar gevonden in de duinen bij Zandvoort (De Bruyne, 1986). Heden ten dage komt de soort voor in een smalle kuststrook, Zeeuws-Vlaanderen, Zuidelijk Flevoland en de omgeving van Amsterdam en op een enkele plaatst in het binnenland.

Foto 5. Bolle duinslak geflankeerd door twee grofgeribde grasslakken

De dichtstbijzijnde bevestigde waarneming betreft Utrecht zuid op 20 km afstand. Bovendien is er een onbevestigde waarneming uit Culemborg Hoge Prijs!! De grofgeribde grasslak heeft een vergelijkbare verspreiding als die van de bolle duinslak maar komt ook hier en daar voor in Noord-Brabant en Limburg. De dichtstbijzijnde vindplaats zijn de berm van de A27 bij Nieuwegein.

Pioniergebied

Zowel de Griekse duinslak als de grofgeribde grasslak hebben een voorkeur voor kalkrijke, onbeschaduwde, spaarzaam begroeide zandige plaatsen zoals in de duinen maar ook zoals op opgespoten terreinen, wegbermen en andere zandige terreinen. Vaak staan deze terreinen direct onder menselijke invloed. De soorten gedragen zich daar als pionier (Jansen, 2015). De omstandigheden in de spoorzone sluiten goed aan bij het beschreven habitat. Het terrein is spaarzaam begroeid met aan de oostkant opslag van wilg (*Salix alba*) en populier (*Populus spec.*). Plaatselijk groeit duinriet (*Calamagrostis epigejos*) in grote pollen, hier en daar het begin van braamstruweel (*Rubus spec.*), verder veel zandmuur (*Arenaria serpyllifolia*), zandhoornbloem (*Cerastium semidecandrum*), gewoon langbaardgras (*Vulpia myuros*) en echt bitterkruid (*Picris hieracioides*). En natuurlijk veel open zand, een echt pioniergebied. De bodem is slecht waterdoorlatend en na een beetje stevige regenbui staat het terrein onder water. Na enkele dagen valt het terrein weer droog. Door die ondoorlatende laag droogt de bovenlaag snel uit; er is geen binding met het grondwater.

Hoe hier verzeild?

De vraag is natuurlijk hoe beide soorten hier verzeild zijn geraakt. In het verleden was op het terrein onder meer het aannemersbedrijf In Den Eng gevestigd met waarschijnlijk aan- en afvoer van zand. Omstreeks 2016 zijn de gebouwen gesloopt en is het ter-

rein geëgaliseerd waarbij, voor zover ik kan nagaan, geen zand is aangevoerd. Pas na de sloop ontstond er een geschikt biotoop voor bolle duinslak en de geribde grasslak. Op basis hiervan denk ik dat de soorten vóór 2016 niet aanwezig waren, er was geen geschikt habitat. In 2016 is de parkeerplaats bij het station uitgebreid en is er een nieuwe P&R-plaats aangelegd. Beide terreinen zijn daarvoor opgehoogd met zand. Mogelijk zijn de slakken aangevoerd met zand dat bij de aanleg is gebruikt. Slakken zijn hermafrodit dus één bevrucht exemplaar is voldoende om een populatie te starten. In ieder geval houden de populaties in de spoorzone al jaren stand.

Literatuur

- Bruyne, R.H. de, 1986. *Cerutuella jonica* (Mousson, 1854), een voor Nederland nieuwe landslak. *Basteria* 50: 65 – 67.
- Gittenberger, E., W. Backhuys en Th. E.J. Ripken, 1984. *De Landslakken van Nederland*. KNNV Uitgeverij Zeist.
- Jansen, B., 2015. *Veldgids Slakken en mossels*. KNNV Uitgeverij Zeist.
- Jansen, B., 2017. *Basisgids Slakken*. KNNV Uitgeverij Zeist.
- Mienis, H.K., 2021. *De Griekse duinslak Cerutuella cisalpina komt ook op Terschelling voor*. *Spirula* 426: 27.
- Mienis, H.K., 2022. *Iets over grasslakken en de bevestiging van het voorkomen van de Grofgeribde grasslak (Xeroplexa intersecta (Poirét, 1801) in Harlingen*. *Spirula* 430: 39 – 41.
- Mienis, H.K., 2022. *Iets over de Bolle duinslak Cerutuella virgata in Harlingen, Friesland*. *Spirula* 431: 26 – 27.
- Verspreidingsatlas.nl. *Grofgeribde grasslak en bolle duinslak*. *Verspreidingsatlas.nl*. Bezocht 10 mei 2023.
- Waarneming. NL. *Verspreiding bolle duinslak en grofgeribde grasslak*. Bezocht 10 en 16 mei 2023.